

การพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

THE DEVELOPMENT OF TOURISM RESOURCES IN UTTARADIT PROVINCE

เจ้าอธิการรุ่งโรจน์ อธิปญโญ

Chao Atikarn Roongroj Adhipanño

พระครูกัลยาณกิตติวัฒน์

PhrakruKanlayanakittiwatan

หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช วัดหมอนไม้ จังหวัดอุดรดิตถ์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Wat Mon Mai Academic Service Unit

E-mail : rungroj2556@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ศึกษาและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ 2. เพื่อศึกษาเหตุปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ 3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในท้องถิ่น ประกอบด้วย พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศบาลตำบล ประชาชน และผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งหมด 9 รูป/คน และการสนทนากลุ่มย่อยได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด พระสงฆ์วัฒนธรรมประจำจังหวัด เจ้าของร้านค้าและที่พักอาศัย

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์มีความหลากหลายเป็นไปตามสภาพทางกายภาพตามภูมิศาสตร์ จังหวัดอุดรดิตถ์มีความหลากหลายทั้งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ ศาสนสถานและศิลปวัฒนธรรมอันสำคัญที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น วัด พระปรางค์ อุโบสถ วิหาร สลุปเจดีย์ พระพุทธรูป ศาลาการเปรียญ หอไตร เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของชนชาติไทยสะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรม ภูมิปัญญา วิถีชีวิต และเทคโนโลยี การจัดการของผู้คนในสังคมเป็นแหล่งรวมศิลปวิทยาการในสาขาต่าง ๆ ทั้งด้านโบราณคดี ศาสนสถาน วัฒนธรรม จารีตประเพณี สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม สุนทรียศาสตร์ ฯลฯ ทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดนั้นนับว่ามีคุณค่าและมีบทบาทที่สำคัญยิ่ง เพราะวัดเป็นแหล่งที่เชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและเป็นสถานที่รวบรวมมรดกศิลปวัฒนธรรม และศิลปกรรมอันวิจิตรงดงามเพียบพร้อมด้วยคุณค่าทางศิลปะที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาและความเป็นอัจฉริยะของบรรพบุรุษ

ในระดับนโยบาย การพัฒนาทั้งในส่วนของภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชน ต่างก็มีทิศทางการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นหลักในการพัฒนา มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ คือ 1. ปัจจัยด้านงบประมาณ ต้องได้รับการสนับสนุนทั้งในส่วนรัฐบาล ส่วนองค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล 2. ปัจจัยด้านบุคลากร ในการพัฒนาจำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ การเข้าถึงการเสียสละหรือเรียกว่าจิตอาสาในการทำงาน 3. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ให้คนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ ได้มีส่วนร่วมด้วยฝ่ายราชการ ร้านค้าที่พักอาศัย โดยคนในชุมชนสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับชุมชนของตนเองก่อน และฝ่ายราชการควรให้การสนับสนุนในทุก ๆ ด้านเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

3. รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ คือกระบวนการพัฒนาเครือข่ายเป็นสิ่งที่ต้องใช้ทั้งปัจจัยภายในและภายนอก กล่าวคือ ภายในตัวชุมชนสมาชิกเองต้องมีความต้องการและเห็นความสำคัญหรือความจำเป็นในการมีเครือข่าย และต้องพร้อมให้ความร่วมมือ มีระบบตัวแทนที่สามารถนำปัญหา ความต้องการของสมาชิกนำเสนอสู่เวทีเครือข่าย และตัวแทนสมาชิกสามารถถ่ายทอดเรื่องราวความก้าวหน้าให้สมาชิกในชุมชนรับทราบอย่างต่อเนื่อง ส่วนปัจจัยภายนอกอาจมีหลายปัจจัย แต่ปัจจัยที่สำคัญ คือ หน่วยงานที่เป็นพี่เลี้ยงนั้นต้องมีความรู้ความเข้าใจ มีความต่อเนื่อง ความจริงใจและกระบวนการทำงานที่สร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย ดังนี้ 1. กำหนดเป้าหมาย 2. ดำเนินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3. เกิดกรณีศึกษา 4. สร้างองค์ความรู้ของชุมชน 5. สรุปบทเรียนการพัฒนา

คำสำคัญ : การพัฒนา, เครือข่าย, แหล่งท่องเที่ยว

Abstract

This research aimed 1) to study the creation of a network of tourism resources in Uttaradit Province 2) to study the factors that affect the system's development of tourism resources in Uttaradit Province 3) to propose a development process to build a sustainable tourism destination in Uttaradit Province.

The population of the research was as follows: 1) 9 of Buddhist Monk 2) 5 of Sukhothai tourist authority and Local government officials staff and 3) 10 of entrepreneurs and residents. Researchers have spent on data collection, Compiled from October 2017 to September 2018.

The analysis of data of the development of networking sites in Uttaradit Province found that: the establishment of a tourist network must start with those responsible for

tourism. Especially people living in places close to the tourist attraction, must play a role in the management, responsible participation, the division of functions together clearly, hospitality and hospitality Marketing, advertising. It is important to work as a team and sacrifice a strong heart to strengthen within. Each of them can create an internal network. Can expand the network from the community to the wider. So far, there is a perfect network are; District level network Provincial and country level networks.

Factors that contribute to success are continuous activity within the network. Interacting well within the network and between networks, participation of network members, the goal is clear, and the management of tourism and people management.

The development process is related to religion to apply under development, efficiency and effectiveness are shared among local, community and Buddhist communities. Sustainable Development should have developed knowledge, development of community business and marketing promotion. Innovation and Technology Development Including the conservation of wisdom, culture, environment and society of the community. In this development process, the researchers found that; There are problems because each tourist attraction lack budget to support from the agencies responsible for the service organizations in the province. If you do not have a budget, then drive activities or activities. Possible by inconvenience and sustainability. Therefore, the responsible person should consider this in order to distribute income to the local community. The morale of the assigned duties to develop the network to strengthen and expand the network of tourist destinations to ASEAN and the world.

Keywords : development, network, tourism resources.

บทนำ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดทำแผนแม่บทอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติ (พ.ศ.2544-2553) ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบในการประชุม เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ.2543 โดยกำหนดนโยบายของแผนไว้ว่าเป็นการพัฒนาให้ประเทศไทยคงความเป็นผู้นำทางการท่องเที่ยวของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกอย่างต่อเนื่อง โดยได้ให้การท่องเที่ยวของไทยมีการพัฒนาควบคู่ไปกับสาขา

เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเพื่อเป็นการเร่งรัดให้เกิดการกระจายรายได้ และสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความพร้อมและเข้มแข็งในการบริหารจัดการในธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อผลประโยชน์ของท้องถิ่นโดยตรง และเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรของไทยให้คงความสมบูรณ์ ตลอดจนคงความเป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมที่ชัดเจน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544)

ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ ศาสนสถานและศิลปวัฒนธรรมอันสำคัญที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น วัด พระปรางค์ อุโบสถ วิหาร สถูปเจดีย์ พระพุทธรูป ศาลาการเปรียญ หอไตร นั้นเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของชนชาติไทย สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรม ภูมิปัญญา วิถีชีวิต และเทคโนโลยีการจัดการของผู้คนในสังคมเป็นแหล่งรวมศิลปวิทยาการในสาขาต่าง ๆ ทั้งด้านโบราณคดี ศาสนสถาน วัฒนธรรม จารีตประเพณี สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม สุนทรียศาสตร์ ฯลฯ ทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดนี้นับว่ามีคุณค่าและบทบาทที่สำคัญยิ่ง เพราะวัดเป็นแหล่งเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและเป็นสถานที่รวบรวมมรดกศิลปวัฒนธรรม และศิลปกรรมอันวิจิตรงดงาม เพียบพร้อมด้วยคุณค่าทางศิลปะที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาและความเป็นอัจฉริยะของบรรพบุรุษ นอกจากนี้วัดยังประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทั้งทางภูมิสถาปัตยกรรมที่สวยงาม วัดจึงเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมีคุณค่าทางศิลปะที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ

สถานที่สำคัญในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะศาสนสถานที่สำคัญของวัดในกรุงเทพมหานครถือว่าเป็นแหล่งรวม สามารถศึกษาย้อนกลับได้ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นมาของชุมชน สังคม และการเป็นแหล่งรวมของศิลปะวิทยาการต่าง ๆ ตลอดจนองค์ความรู้ด้านพุทธศาสตร์และพุทธศิลป์ มีความสำคัญต่อการเป็นมรดกเชิงประวัติทางพระพุทธศาสนา ซึ่งไม่เฉพาะแต่คนไทยที่เป็นพุทธศาสนิกชนเท่านั้น นักท่องเที่ยวต่างชาติก็ยังสนใจที่จะศึกษาหาความรู้โดยอาศัยวัด ศาสนสถานเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ นอกเหนือจากการท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติต่าง ๆ วัดยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต อิทธิพลของพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตของชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งที่รวบรวมงานศิลปวิทยาการและความรู้มากมายหลายสาขา ตลอดจนเป็นแหล่งรวมของศิลปกรรมที่มีค่า เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ และจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งงานศิลปกรรมต่าง ๆ เหล่านี้นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า และเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทย ปัจจุบันวัดมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมคือการเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานที่สำคัญ เพราะภายในวัดประกอบด้วยศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นอารยธรรมและความเจริญของชาติอันเป็นแหล่งรวมที่สามารถศึกษาย้อนกลับได้ในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมรวมทั้งการเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน นอกจากนี้วัดยังเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่

ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงาม สงบ สันโดษ ตามหลักพระพุทธศาสนา (รลิกา อังกร, 2544)

การพัฒนา ความหมายจากรูปศัพท์ในภาษานั้น หมายถึง การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดี ถ้าเป็นกริยา ใช้คำว่า พัฒนา หมายความว่า ทำให้เจริญ คือทำให้เติบโตได้งอกงาม ทำให้งอกงามและมากขึ้น เช่น เจริญทางไมตรี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

คำภาษาอังกฤษว่า Development แปลว่า การเปลี่ยนแปลงทีละเล็กละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้น เติบโตขึ้น มีการปรับปรุงให้ดีขึ้น และเหมาะสมกว่าเดิมหรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่น่าพอใจ (ปกรณ์ ปรียากร, 2538) นักเศรษฐศาสตร์ได้ให้ความหมายของการพัฒนา หมายถึง ความเจริญเติบโต โดยเน้นความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญ เช่น ผลผลิตรวมของประเทศเพิ่มขึ้น รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้น รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อคนของประชากรเพิ่มขึ้น

เครือข่าย (Network) คือขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความต้องการบางอย่างร่วมกัน มีการดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน โดยสมาชิกเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน แนวคิดเรื่องเครือข่ายสัมพันธ์กับแนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม (Civil Society) และแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจรัฐ ทั้งนี้ในความหมายที่กว้าง เครือข่าย คือหัวใจของวิถีชุมชนในอดีตซึ่งผู้คนอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยกันทั้งในชุมชนและกับชุมชนอื่น ๆ มีความสัมพันธ์แบบเครือข่ายที่แสดงออกทางกิจกรรมที่ทำกันสม่ำเสมอหรือเป็นครั้งคราวเพื่อความอยู่รอดของชุมชนเพราะแม้มีอำนาจรัฐอยู่ แต่ก็ไม่ได้ครอบคลุมไปถึงวิถีปฏิบัติของชุมชน การสร้างเครือข่าวน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่ทั้งนี้ก็ต้องมีการบริหารจัดการเครือข่ายที่ดีด้วย

ในสภาพเศรษฐกิจทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกลายเป็นสังคมวัตถุนิยมมากขึ้น ตลอดจนการแข่งขันเพื่อความอยู่รอดของประชาชน และสมาชิกในครอบครัวอย่างน่าวิตกขึ้นทุกวันนี้ ส่วนใหญ่ก็ต้องทำงานกันเพื่อปากท้องจึงไม่มีเวลาว่างที่จะสนใจการท่องเที่ยว แต่ก็ยังมีกลุ่มที่มีอันจะกินหรือในวัยหนุ่มวัยสาวย่อมต้องการที่จะเดินทางไปสถานที่เที่ยวต่าง ๆ ในสถานภาพที่อำนวยความสะดวกสบาย

ทั้งนี้คนในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยวด้วยตนเอง บทบาทของโครงการการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติคือการเป็นสะพานเชื่อมความเข้าใจระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน บอกกล่าวให้คนที่จะไปเยี่ยมเยือนชุมชนได้เข้าใจในเรื่องราวของชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยว กติกาและข้อปฏิบัติเมื่ออยู่ในชุมชน ในขณะที่เดียวกันก็มีการพูดคุยกับชาวบ้านให้ชัดเจนถึงเป้าหมายของการทำกิจกรรมนี้ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละชุมชน

บางแห่งมองว่าการท่องเที่ยวเป็นการเผยแพร่เรื่องราววิถีชีวิตและวัฒนธรรมตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน บางแห่งอาจมองว่านอกจากเผยแพร่แล้วน่าจะเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชนและคนในชุมชนด้วย เราได้ร่วมกันมองถึงข้อดีข้อเสียและแนวทางป้องกันร่วมกัน ค้นหาเสน่ห์ของชุมชน ซึ่งหมายถึงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามและวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่น่าสนใจ กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ช่วยกันวางระบบการบริหารจัดการ จัดโปรแกรมแบ่งบทบาทหน้าที่ จัดสรรผลตอบแทนที่เหมาะสมและโปร่งใสตรวจสอบได้

จากข้อมูลดังกล่าวเบื้องต้นทำให้คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่ทำการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี การท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาศักยภาพและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในภาพรวมของจังหวัดอุดรธานี ซึ่งจะเป็นการดำเนินงานที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดเพื่อการบริหารที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งประเทศ และสามารถเชื่อมโยงการบริหารพัฒนาในระดับประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และกิจกรรมกลุ่มเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) การศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary Research)

การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาเอกสารและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) เกี่ยวกับการพัฒนาระบบและศักยภาพภูมิสารสนเทศศาสตร์ ดังนี้

(1) ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ รายงานการวิจัย บทความวิจัย และเอกสารอื่น โดยศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาระบบและเครือข่าย เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิด และทฤษฎีในการศึกษาวิจัย

(2) ทำการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวและการนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อการพัฒนาในกระบวนการเชิงปฏิบัติและบูรณาการงานพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีแบบแผนกับทุกภาคส่วนในจังหวัดอุดรดิตถ์

2. การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการลงพื้นที่ภาคสนาม (Field Study) ในพื้นที่ 9 อำเภอของจังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อทราบถึงแนวคิด กระบวนการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัด ภาคเอกชน กลุ่มผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ทราบถึงนโยบายการพัฒนาของแต่ละชุมชนในแต่ละอำเภอของจังหวัดอุดรดิตถ์

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยกำหนดขอบเขตในวิจัยในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์ โดยมีการกำหนดขอบเขตในการวิจัย ดังนี้

1) เกณฑ์การเลือกชุมชนในการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการคัดเลือกพื้นที่ด้านการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของแผนงานวิจัย และมุ่งดำเนินการศึกษาวิจัยมีการดำเนินการในพื้นที่ 9 อำเภอ ดังนี้ (1) อำเภอเมือง (2) อำเภอลับแล (3) อำเภอท่าปลา (4) อำเภอน้ำปาด (5) อำเภอฟากท่า (6) อำเภอบ้านโคก (7) อำเภอทองแสนขัน (8) อำเภอตรอน (9) อำเภอพิชัย โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ย่อยในแต่ละอำเภอเพื่อทำการศึกษาวิจัยเชิงลึกจากคุณสมบัติ ดังนี้

1.1) เป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติ ดังนี้

- (1) มีตำนานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา
- (2) มีความสอดคล้องกับประวัติศาสตร์ชาติ
- (3) มีการดำเนินงานพัฒนาจากส่วนราชการในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง
- (4) มีการทะนุบำรุงและอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมเพื่อความยั่งยืน
- (5) จำนวนนักท่องเที่ยวมีอัตราเพิ่มขึ้น

1.2) มีการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และได้รับการพัฒนางานด้านการท่องเที่ยว และได้รับการสนับสนุนกิจกรรมจากหน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.3) ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรม สร้างรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนภายในชุมชน และมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น สามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่

2) สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้นแบบที่ใช้ในการศึกษาวิจัย จากเกณฑ์การเลือกสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 17 แห่ง ประกอบด้วย

- (1) วัดใหญ่ท่าเสา อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์
- (2) วัดท่าถนอม อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์
- (3) วัดพระฝางสว่างคณีนุ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์
- (4) อนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์

- (5) วัดพระแท่นศิลาอาสน์ อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
- (6) วัดพระยืน อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
- (7) วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
- (8) วัดมหาธาตุ อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์
- (9) วัดขวางชัยภูมิ อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์
- (10) วัดหน้าพระธาตุ อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์
- (11) บ้านเกิดพระยาพิชัยอนุสรณ์สถาน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์
- (12) วัดบ้านแก่งไต้ อำเภอรอน จังหวัดอุตรดิตถ์
- (13) วัดน้ำพี้ อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์
- (14) วัดกกต้องสามัคคี อำเภอปากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์
- (15) วัดโพธิ์ไชยศรี อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์
- (16) วัดศรีสะอาดโพธิ์ชัย (บ้านฝาย) อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์
- (17) วัดปากห้วยฉลอง อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรและตัวอย่าง โดยเน้นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม จำนวน 56 รูป/คน ดังนี้

1) ฝ่ายสงฆ์ เป็นพระภิกษุสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการ ในพื้นที่ 9 อำเภอ ของจังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 17 รูป

2) ฝ่ายฆราวาส ประกอบด้วย ภาครัฐ นักท่องเที่ยว และประชาชน ดังนี้

(1) เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	จำนวน 3 คน
(2) ส่วนราชการในจังหวัด	จำนวน 5 คน
(3) ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	จำนวน 8 คน
(4) ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว	จำนวน 7 คน
(5) ประชาชน	จำนวน 12 คน
(6) นักท่องเที่ยว	จำนวน 4 คน

3. เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยมีลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เพื่อให้เหมาะสมในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ พระสังฆาธิการ ภาครัฐ เอกชน ผู้ประกอบการ ชุมชน วัด

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชน และนักท่องเที่ยว ซึ่งแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือเชิงคุณภาพ ดังนี้

(1) การศึกษาข้อมูลจากหนังสือ งานวิจัย และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยว

(2) นำข้อมูลที่ได้มาวางโครงสร้างแบบสัมภาษณ์และกำหนดขอบเขตเนื้อหาให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดงานวิจัย

(3) สร้างแบบสัมภาษณ์ การพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

2) การจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดสนทนากลุ่มย่อยในรูปแบบการของจัดสัมมนาเพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาเครือข่าย คือ เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ (GIS) และ Application แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้ง 17 แห่ง ในพื้นที่ 9 อำเภอ โดยการสนทนามุ่งเน้นประเด็นการบูรณาการเทคโนโลยีในระดับจังหวัด และการพัฒนาเพื่อใช้ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทุกแห่งอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีเครื่องมือในการศึกษา ดังนี้

(1) แบบสัมภาษณ์ และการจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion)

(2) แบบสอบถามความพึงพอใจ เพื่อวิเคราะห์ตัวชี้วัด การพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากการสังเคราะห์ข้อมูลวิจัยเรื่องการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ มีรายละเอียดสำคัญดังต่อไปนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์พบว่า อุดรดิตถ์เป็นจังหวัดที่มีชุมชนหลากหลาย ทั้งทางวัฒนธรรมและภูมิศาสตร์ทางกายภาพ ทำให้บริบทการท่องเที่ยวมีทั้งทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ทางด้านธรรมชาติ ทางด้านประวัติศาสตร์ ตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งเห็นได้จากประวัติความเป็นมาตั้งแต่มีการก่อร่างสร้างเมืองในอดีตเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ในส่วนของแหล่งท่องเที่ยวถ้าไปแต่ละชุมชนก็มีอัตลักษณ์เฉพาะของแต่ละชุมชน วัดเก่าแก่สร้างมานานพร้อมกับการสร้างท่าเหนือหรืออุดรดิตถ์ มีพระพุทธรูปเก่าแก่งดงามและเป็นที่เคารพนับถือของจังหวัดอุดรดิตถ์ตลอดทั้งจังหวัดใกล้เคียง เช่น หลวงพ่อเพชร วัดท่าถนอม มีประวัติความเป็นมาทั้งในด้านอิทธิปาฏิหาริย์และด้านสร้างขวัญกำลังใจและมีตำนาน (ที่พิก) ของพระเจ้าแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทางเรือแล้วเสด็จลงที่ท่าเหนือเป็นครั้งแรก พร้อมทั้งข้าวของเครื่องใช้ของพระองค์ยังคงมีปรากฏอยู่หลายรายการ นอกจากนี้ยังมีท่าเสาเป็นเมืองท่าสมัยรัชกาลที่ 5 มีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยนั้นพร้อม ๆ กันกับท่าเหนือ

มีการคมนาคมขนส่งทางเรือ จะขึ้นไปทางลาว หรือจะลงทางใต้ ก็ใช้เส้นทางแม่น้ำนาน ชนส่งสินค้าไปมาหาสู่กันได้สะดวก ลักษณะการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวมีดังนี้ การมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องของการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ วัดท่าถนนได้จัดกิจกรรมต่อเนื่องกันในแต่ละช่วงเทศกาล หรืองานประจำปี ซึ่งได้รับความนิยมชมชอบจากนักท่องเที่ยวทั้งภายในจังหวัดและทั่วไป เช่น งานประจำปีไหว้หลวงพ่อพะชร งานหล่อเทียนเวียนเทียนเข้าพรรษาและงานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งในแต่ละงานก็มีเครือข่ายทุกภาคส่วนมาร่วมกิจกรรม สนับสนุนส่งเสริม สามารถสร้างรายได้ให้แก่วัดเป็นจำนวนมาก เช่น ฝ่ายองค์กรบริหารส่วนจังหวัด ฝ่ายเทศบาล พ่อค้าประชาชน โรงเรียน ช่วยกันดำเนินงานให้เสร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้านร้านค้าวัตถุมงคลที่มีชื่อเสียงระดับประเทศมายาวนานคือเหล็กน้ำพี้เป็นจุดขายของจังหวัดอุดรดิตถ์มาช้านาน ถ้าเอ่ยถึงสินค้าของที่ระลึกด้านวัตถุมงคลจากอุดรดิตถ์ไม่มีใครไม่รู้จัก แต่ในการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์จากเหล็กน้ำพี้ไม่ใช่เรื่องง่ายเพราะมีกลุ่มสหกรณ์ร้านค้ามากมาย สร้างรายได้ให้กับชุมชนเป็นจำนวนมากในแต่ละปี เพราะฉะนั้นการจัดกิจกรรมทุก ๆ กิจกรรมต้องแบ่งเฉลี่ยผลประโยชน์ให้ทั่วถึงกัน ถ้าปล่อยให้ต่างฝ่ายต่างทำไม่สามารถที่จะควบคุมการบริหารจัดการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันได้ทางวัดต้องจัดการบริหารให้เท่า ๆ กัน การจัดงานประจำปีจะมีนักท่องเที่ยวจากต่างจังหวัดเข้ามาเป็นจำนวนมาก ทางวัดต้องคอยควบคุมกำกับดูแลร้านต่าง ๆ ที่มาเช่าพื้นที่เพื่อจำหน่ายวัตถุมงคลเกี่ยวกับเหล็กน้ำพี้ ตลอดจนกำหนดราคาการจำหน่ายให้อยู่ในบรรทัดฐานเดียวกัน เพื่อไม่ให้มีการกตราคาหรือจำหน่ายในราคาที่ต่ำกว่าเกณฑ์เพื่อต้องการยอดจำหน่าย จึงเป็นที่มาของการตั้งกลุ่มเครือข่ายผู้ค้าวัตถุมงคลแร่เหล็กน้ำพี้

กล่าวโดยสรุปคือ ผู้นำชุมชนควรร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่น เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ในท้องถิ่น มีการจัดอบรมให้ความรู้การอนุรักษ์วัฒนธรรม อบรมภาษาอังกฤษ การรักษาและความปลอดภัยเท่านั้น แต่ยังไม่เห็นหน่วยงานใดเข้ามาให้ความรู้หรือจัดกิจกรรมอบรมเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยตรง

อนึ่งภาครัฐควรเร่งพัฒนาส่งเสริมงานด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และเป็นรูปธรรมมากกว่าเดิม โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ให้กับวัด ชุมชน และท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ เพื่อที่จะสามารถพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรดิตถ์ในทุกทิศทางให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและทุกฝ่ายจะได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวตรงนี้ต่อไปอย่างเท่าเทียมกัน และศักยภาพด้านการอนุรักษ์ การรักษาสีงแวดล้อมและวัฒนธรรม ที่จะสามารถพัฒนา เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ใส่ใจและส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อให้คงความอุดมสมบูรณ์ทางวัฒนธรรมให้ยั่งยืนเอาไว้ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว แต่ทางผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่สนใจและต้องการให้มีการจัดอบรมให้ความรู้เพิ่มเติม เพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี

1. ปัจจัยด้านการมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เป็นการสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในจังหวัดอุดรธานีได้ดี เช่น ในส่วนของจังหวัดจัดงานกาชาดประจำปี งานพระยาพิชัย ต้องมีการสัมพันธ์กัน นำหน่วยงานราชการ พ่อค้า ประชาชน โรงเรียน ทั่วทั้งจังหวัดมาร่วมกิจกรรม ในส่วนของวัดในเขตใกล้เคียงได้รับานิสงส์จากงานนี้ไปด้วย เพราะจะมีนักท่องเที่ยวมาจากทั่วทุกสารทิศในช่วงกลางคืนมีการนำนักแสดงมาร้องรำให้ความสำราญสนุกสนาน ช่วงกลางวันก็มีเวลาไปเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญในจังหวัด

2. ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ วัดกตต้องเป็นจุดศูนย์รวมของชุมชน ไม่ว่าหน่วยงานราชการ การประชุม การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ก็ใช้สถานที่ในวัดกตต้องตลอด เพราะมีความสะดวกสบายไปทุกด้าน สินค้าชุมชนหรือโอท็อป ผ้าขึ้น มะขามหวาน ของดีอำเภอฟากท่า นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สามารถใช้เส้นทางนี้ไปถึงชายแดนประเทศลาว สามารถแวะมาเยี่ยมชมหรือซื้อสินค้า โอท็อปของชุมชนบ้านต้องก่ได้ตลอดเวลา หรือแวะพักเพื่อรับประทานอาหารพื้นบ้านของชุมชน ระหว่างทางก็มีไว้บริการท่านเช่นกัน การพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวต้องใช้งบประมาณจากหน่วยราชการมาสนับสนุนส่งเสริม ชุมชนเองก็ต้องพัฒนาระบบการให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้น เช่น ที่พัก ห้องน้ำ ร้านค้า โดยเฉพาะเครือข่ายหอผ้าขึ้น ของดีเมืองฟากท่า สามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในกลุ่มเป็นจำนวนมากเมื่อเทียบรายได้ต่อปี คนละ 100,000-200,000 บาท ยังมีชื่อเสียงในระดับประเทศด้านการทอผ้า มีการบริหารจัดการที่ดี มีกองทุนให้กับกลุ่มไม่ต่ำกว่า 20,000,000 บาท เมื่อมีระบบการบริหารจัดการที่ดี มีกองทุนที่ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพสมบูรณ์

3. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย การรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในเครือข่าย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบริหาร ฝ่ายปฏิบัติงานทั้งในระดับวัด อำเภอ จังหวัด ต้องมีการประชุมปรึกษาหารือ แสดงความคิดเห็น วางแผนการทำงาน เพื่อที่จะพัฒนาปรับปรุงปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการ เช่น การบริการนักท่องเที่ยวด้านที่พัก ร้านอาหาร การแนะนำเส้นทาง สินค้าชุมชน ของที่ระลึก ห้องน้ำ รวมถึงผู้ที่คอยให้ความรู้ทางวิชาการ ประวัติศาสตร์ ความสำคัญของแต่ละสถานที่ท่องเที่ยว การทำงานลักษณะเครือข่ายสมาชิกแต่ละเครือข่ายต้องมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ไม่ถือโทษโกรธเคืองกัน หากมีข้อผิดพลาดในการดำเนินงานต้องพูดคุยให้กำลังใจไม่ซ้ำเติม หรือสร้างความขัดข้องหมองใจกัน หาคำปรึกษาปัญหาด้วยกัน ก็จะทำให้เครือข่ายสามารถดำเนินกิจกรรมให้ลุล่วง ยังเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน เช่นเดียวกันถ้ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมสถานที่ต้องให้บริการต้อนรับด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส เพราะรอยยิ้มบ่งบอกถึงการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี สามารถสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวอีกด้านหนึ่ง เครือข่ายระดับชุมชนมีความสำคัญแทบทุกด้าน โดยเฉพาะด้านศรัทธาและ

การช่วยเหลืองานตามที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสหรือประธานดำเนินการงาน ผู้คนที่เข้ามาเที่ยวชมเยี่ยมเยือนเห็นลักษณะการทำงานที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังมีการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนกับชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกัน โดยการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เช่น งานบุญประจำปีของวัดใหญ่ท่าเสากับวัดท่าถนนซึ่งอยู่ใกล้เคียงกันการกำหนดวันจัดงานต้องอย่าให้ตรงกันเพราะว่าคณะกรรมการเครือข่ายแต่ละวัด สามารถผลักดันมาช่วยงานได้ เหมือนน้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่า ถ้ามีความยั่งยืนก็สามารถขยายเครือข่ายไปสู่ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด สมาชิกของเครือข่ายก็จะมากขึ้น การสร้างศรัทธาก็ก้าวขึ้น เพราะมีกลุ่มคนในแต่ละชุมชนช่วยประชาสัมพันธ์สนับสนุนส่งเสริมอย่างเป็นรูปธรรม

สรุปได้ว่า การพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวเป็นการสร้างระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการของจังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งทำการเผยแพร่ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อเพิ่มช่องทางให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกมากขึ้น ที่สำคัญการพัฒนากระบวนการท่องเที่ยวจึงเป็นการอนุรักษ์เอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบดั้งเดิมและวิถีของชุมชน ซึ่งจะเป็นการสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมความงดงามของวัฒนธรรมพื้นถิ่นและวิถีชุมชนที่น่าสนใจได้อย่างต่อเนื่อง กระทั่งพัฒนาเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวในระดับประเทศ และระดับอาเซียนได้ในอนาคต

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุตรดิตถ์

1. กระบวนการพัฒนาเครือข่ายเป็นสิ่งที่ต้องใช้ทั้งปัจจัยภายในและภายนอก กล่าวคือ ภายในตัวชุมชนสมาชิกเองต้องมีความต้องการและเห็นความสำคัญหรือความจำเป็นในการมีเครือข่าย และต้องพร้อมให้ความร่วมมือ มีระบบตัวแทนที่สามารถนำปัญหา ความต้องการของสมาชิกนำเสนอสู่เวทีเครือข่าย และตัวแทนสมาชิกสามารถถ่ายทอดเรื่องราวความก้าวหน้าให้สมาชิกในชุมชนรับทราบอย่างต่อเนื่อง ส่วนปัจจัยภายนอกอาจมีหลายปัจจัย แต่ปัจจัยที่สำคัญหน่วยงานที่เป็นพี่เลี้ยงต้องมีความรู้ความเข้าใจ ความต่อเนื่อง ความจริงใจและกระบวนการทำงานที่สร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย โดยมีกระบวนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายมีดังนี้ 1. ชุมชนตระหนักและเห็นความจำเป็นในการเป็นเครือข่าย 2. แสวงหาชุมชนพันธมิตรร่วมคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3. เกิดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายการทำงาน 4. กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์ที่เป็นความเห็นร่วมกัน 5. มีโครงสร้างการทำงาน กระบวนการตัดสินใจและข้อตกลงร่วมกัน 6. แผนงานและกิจกรรมมีความต่อเนื่อง 7. การพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของเครือข่าย 8. ระบบการสื่อสาร 9. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสรุปบทเรียนการพัฒนา และ 10. ติดตามประเมินผล

2. วิสัยทัศน์ของเครือข่าย คือการประเมินสถานการณ์ในอนาคตที่เครือข่ายต้องการ เป็นการกำหนดทิศทางของเครือข่ายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง โดยการอาศัยความรู้

ประสบการณ์ การหยั่งรู้สถานการณ์และสถานการณ์แวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป มาประกอบการพิจารณา วิสัยทัศน์เป็นเสมือนความใฝ่ฝันให้สังคมหรือชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดและความเชื่อของสมาชิกในองค์กรเป็นพลังขับเคลื่อนความหวังของแต่ละคน เป็นแรงประสานความร่วมมือกับคนอื่นและองค์กรอื่น โดยมีกระบวนการ คือ 1. การตั้งคำถาม “การท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาพฝันที่ต้องการให้เกิดขึ้น 3 ปีข้างหน้า ควรเป็นอย่างไร” 2. แต่ละคนตั้งสมมติ คิดถึงสิ่งที่อยากให้เครือข่ายเป็นอย่างไรในอนาคต 3. วาดภาพที่สื่อถึงความหมายของสภาพที่ต้องการ 4. แบ่งกลุ่มย่อยสมาชิกอธิบายภาพที่พึงปรารถนาของตนเอง 5. วาดภาพประเด็นที่สมาชิกเสนอลงบนแผ่นกระดาษใหญ่ 6. งานกลุ่มใหญ่ ตัวแทนกลุ่มย่อยนำเสนอภาพของกลุ่ม 7. สรุปความหมายภาพของทุกกลุ่มเป็นข้อความการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ในแต่ละท้องถิ่นหรือชุมชนส่วนมากจะวิธีการสร้างเครือข่ายคล้าย ๆ กัน คือ ให้คนในชุมชนสร้างความมั่นคงแข็งแรงให้กับชุมชนของตนเองก่อน แล้วค่อย ๆ ขยายเครือข่ายไปสู่ชุมชนอื่น เนื่องจากจังหวัดอุดรดิตถ์เป็นจังหวัดเล็กจังหวัดหนึ่งในเขตภาคเหนือตอนล่างพื้นที่ส่วนมากเป็นป่าเขาลำเนาไพร สถานะทางเศรษฐกิจและความเจริญยังไม่เติบโต การที่จะสร้างหรือพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวให้มั่นคงยั่งยืนคงต้องใช้ระยะเวลานาน อีกอย่างหนึ่งสถานที่ของแหล่งท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อระดับประเทศมีไม่กี่แห่งที่น่าสนใจ เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาแล้วไม่ทราบจะไปเที่ยวที่ใดที่ดึงดูดความสนใจได้ ทำให้ตลาดการท่องเที่ยวโดยภาพรวมของจังหวัดอยู่ในเกณฑ์ต่ำเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ในละแวกเดียวกัน อีกทั้งการคมนาคมก็ยังไม่มียานพาหนะที่จะอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวได้เดินทางมาโดยสะดวก ในทางตรงกันข้ามจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกันนั้นมีท่าอากาศยานทุกจังหวัด

กล่าวโดยสรุปคือ การพัฒนางานเครือข่ายด้านท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดคือการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ชุมชน ประชาชนในพื้นที่ หากทุกคนให้ความร่วมมือกันในการพัฒนางานด้านการท่องเที่ยว ด้านงบประมาณและนโยบายพัฒนาที่ตรงกับความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยว เช่น การดึงดูดเด่นทางภูมิปัญญามากระตุ้นกลุ่มนักท่องเที่ยวสมัยใหม่จะทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้กลุ่มเครือข่ายสามารถพัฒนากลุ่มให้มีศักยภาพมากขึ้น และสามารถวางแผนรองรับนักท่องเที่ยวในแต่ละฤดูกาลท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม

อภิปรายผล

จากการศึกษาถึงการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ และได้นำผลที่ได้มาวิเคราะห์พิจารณาเปรียบเทียบกับแนวคิดและทฤษฎี โดยมีผลการอภิปรายผลการวิจัยได้เป็นประเด็นดังนี้

การพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ จากการศึกษาพบว่า ประชากรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุดรดิตถ์ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นประชาชนอาศัยอยู่ตามในสถานที่ตั้งของ

แหล่งท่องเที่ยว มีระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเครือข่ายอยู่ในระดับมาก ในการแลกเปลี่ยนการจัดกิจกรรม หรือการมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องระหว่างองค์กรสมาชิกเครือข่ายนั้น จำเป็นต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน การมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาก การมีส่วนร่วมของสมาชิก มีเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจน มีการทำงานเป็นทีมและมีทีมงานที่ดี เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันโดยผ่านการติดต่อกันโดยตรงระหว่างบุคคลหรือกลุ่มต่าง ๆ ที่เข้าร่วมในเครือข่าย ล้วนมีความปรารถนาที่พัฒนา ส่งเสริม ให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือ การสนับสนุน ทั้งทางกายทางใจ เพื่อสร้างความเจริญด้านการท่องเที่ยวของแต่ละอำเภอ สถานภาพปัจจุบันของอุตรดิตถ์ยังไม่ขึ้นชื่อในระดับประเทศในด้านการท่องเที่ยว ยังไม่เป็นที่รู้จักมากนักจากการให้สัมภาษณ์ของผู้อำนวยการการท่องเที่ยวพิษณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์ กล่าวว่า อุตรดิตถ์เป็นเมืองผ่านที่นักท่องเที่ยวไม่ค่อยแวะมาท่องเที่ยวเท่าไร เพราะมีข้อจำกัดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีไม่มากหรือไม่ค่อยได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร ถ้าประสงค์จะพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต้องอาศัยความเข้มแข็งของชุมชนนั้นช่วยกันพัฒนาการสร้างเครือข่ายภายในชุมชนเสียก่อน แล้วจึงยกระดับเครือข่ายขยายไปสู่เครือข่ายระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และประเทศเป็นลำดับต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนงนุช สิริยิมณี และคณะ ได้ทำการศึกษา Best Practices เครือข่ายเข้มแข็ง ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการพัฒนาสังคมพบว่าความร่วมมือขององค์กรสมาชิก/สมาชิกเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เครือข่ายเหล่านี้สามารถดำเนินงานมาได้อย่างต่อเนื่อง การมีคณะกรรมการที่เต็มใจเข้ามาทำงาน องค์กรสมาชิกมีความผูกพันกัน ทำงานด้วยความมีความเอื้ออาทร เป็นการทำงานแบบเพื่อนไม่ใช่ว่าการบังคับบัญชา และสิ่งสำคัญที่ทำให้เครือข่ายเข้มแข็งได้คือ 1) การมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง 2) การมีส่วนร่วมของสมาชิก 3) การมีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน 4) การมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน 5) การมีทีมงานที่ดีนอกจากนี้ยังพบว่าจุดแข็งหรือจุดเด่นของการทำงานเครือข่ายคือ การที่สมาชิกส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในการเข้ามามีส่วนในกิจกรรมด้วยความพร้อมเพรียงกัน รองลงมาเป็นเรื่องของการทำงานเป็นทีมและการประสานที่ดีของคณะกรรมการ ประธานและคณะกรรมการต้องมีความตั้งใจจริง เสียสละและมีความคล่องตัว บุคลากรมีความรู้และประสบการณ์ และการทำงานต้องมีความโปร่งใส

การพัฒนาการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในจังหวัดอุตรดิตถ์ต้องอาศัยระยะเวลาเพื่อพัฒนาทั้งกิจกรรม การมีส่วนร่วม เป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน การมีทีมงานที่ดี จึงสามารถพัฒนาทั้งเครือข่ายและแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละวัด อีกทั้งการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงที่พัก โรงแรม ร้านอาหาร การบริการด้านอื่น ๆ อีก เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวของจังหวัดให้ทัดเทียมกับจังหวัดอื่น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1) ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทุกรูปแบบ เช่น การสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การสนับสนุนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดโครงการอบรมพัฒนาเครือข่ายท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่เป็นแบบแผนของชุมชน สามารถต่อยอดงานพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน

2) ภาครัฐ สำนักงานจังหวัดควรมีการวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนามากขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาครบวงจร สอดคล้องกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม เช่น การจัดกิจกรรมลานวัฒนธรรม “นวัตวิถี” ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ รวมถึงแสดงให้เห็นเอกลักษณ์ความงามทางวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาในแต่ละท้องถิ่น

3) ภาครัฐ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรมีการวางแผนงานด้านการประชาสัมพันธ์ โดยเพิ่มการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการวางแผนงานด้านการตลาดแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใหม่ เพื่อให้กลุ่มนักท่องเที่ยวได้รับทราบ และขยายผลสู่กลุ่มนักท่องเที่ยวในระดับประเทศและระดับโลกได้

ข้อเสนอแนะในระดับวัดและชุมชน

1) วัดควรมีการจัดทำแผนงานพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และควรมีการกำหนดรูปแบบการดำเนินงานทุกด้าน เช่น การประชาสัมพันธ์ การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างกลไกระบบบริหารจัดการที่ดี

2) ชุมชน ประชาชน ผู้นำชุมชนควรเป็นผู้ขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีการส่งเสริมกิจกรรมสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน และกำหนดหน้าที่ของประชาชนในชุมชนเพื่อให้รับทราบแนวทางการปฏิบัติตน และขับเคลื่อนงานพัฒนาท่องเที่ยวในชุมชนได้

3) ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ ควรมีการดึงกลุ่มผู้ประกอบการรายใหญ่และรายเล็กในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน เพราะผลิตภัณฑ์ด้านการบริการ และสินค้าของฝากของที่ระลึกจะแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์และดึงดูดใจนักท่องเที่ยว รวมทั้งกลุ่มผู้ประกอบการเอกชนคือกลุ่มผู้มีรายได้ขนาดใหญ่ ที่สามารถร่วมพัฒนาและขับเคลื่อนการขยายกิจการธุรกิจท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างแพร่หลายสู่ระดับประเทศและระดับโลก

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

- 1) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อหาแนวทางในการสร้างความยั่งยืนของชุมชน ซึ่งจะสามารถยกระดับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เติบโตได้และยั่งยืน
- 2) ควรมีการวิจัยรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่เชื่อมโยงกับสินค้าการเกษตร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก โอท็อป สินค้าท้องถิ่นที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ในจังหวัดอุดรดิตถ์
- 3) ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์เชิงรุก รวมถึงการพัฒนาเว็บไซต์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544). แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ปกรณ ปรียากร. (2538). ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในการบริหารการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สามเจริญพานิช.
- รลิกา อังกู. (2544). ความพร้อมของวัดในเขตกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.